

BAB I

BUBUKA

1.1. Kasang Tukang Panalungtikan

Gelarna pupujian téh enas-enasna mangrupa pangaruh sumebarna agama Islam di tatar Sunda. Aweuhan ajaran Islam téh ditandaan ku obyagna wangunan masjid jeung rentulna pasantrén méh di unggal daérah. Ku kituna, teu matak anéh pupujian (nadoman) nu dihaleuangkeun ku santri-santri di pasantrén sumebarna tatalépa sacara lisan ogé milu ngawarnaan.

Pupujian mangrupa puisi nu eusina muji, du'a, pépéling jeung pangajaran nu dijiwaan ku agama Islam (Rusyana, spk., 1997, kc. 173). Dina basa Sunda pupujian mangrupa runtuyan kekecapan nu kauger ku padalisan jeung pada (Koswara, 2010, kc. 179). Eusi pupujian kabuktian sarua dimana-mana, nu ngagambarkeun ayana silaturahmi di antara santi-santri ti rupa-rupa pasantrén jeung para ahli masjid (Rosidi, 2011, kc. 90).

Nurutkeun Yus Rusyana (1971, kc. 3) pupujian nu sumebar di lingkungan pasantrén jeung pangajian tangtu raket patalina jeung asupna agama Islam ka tatar Sunda. Tina bukti sajarah écés pisan nétélakeun yén agama Islam geus asup ka Pajajaran dina taun 1522 Maséhi. Masih ceuk Yus Rusyana kénéh, sabada di pulau Jawa ngadeg karajaan Islam, daérah Pajajaran geus loba nu kacekel ku urang Islam. Saperti Banten Girang taun 1526 Maséhi, Sunda Kalapa taun 1527 Maséhi, Galuh, Cirebon, Talaga, Kuningan jeung Sumedang dina taun 1580 Maséhi. Salian ti sumber sajarah ogé, aya sumber carita nu ngaguar ngeunaan sumebarna agama Islam di tatar Sunda, saperti *Carita Parahyangan*; légénda nu nyaritakeun Panembahan Hasanudin jeung Pucuk Umum di Banten; légénda ngeunaan Kéan Santang atawa Gagak Lumayung jeung Pangéran Papak di Garut; légénda jeung riwayat Syéh Abdul Muhyi nu dimakamkeun di Pamijahan, Tasikmalaya.

Ayana agama Islam gedé pangaruhna ka masarakat Sunda dina ngalaksanakeun aturan hukum Islam nu ngabalukarkeun ayana parobahan kana budaya Sunda. Ayana éta parobahan jadi kréatipitas pikeun masarakat Sunda sangkan méré pangaweruh jeung pangalaman anyar dina agama Islam (Sujati, 2019, kc. 38).

Nurutkeun Yus Rusyana (dina Kartini, spk., 1986, kc. 11) période awal masa nyumbarkeun agama Islam, ulama atawa kiai ngagunakeun rupaning cara pikeun ngirut masarakat sangkan asup jeung diajar agama Islam, saperti Sunan Kalijaga nu geus ngagunakeun seni wayang dina nyebarkeun agama Islam. Di Jawa Barat ogé ngagunakeun cara nu sarua, saperti silat, seni sora, jeung seni sastra, kaasup pupujian.

Pupujian nu ditepikeun téh méré pangaruh nu positif pikeun kahirupan manusa dina ngajalankeun kahirupanana. Utamana perkara kaagamaan saperti muji kana kaagungan Pangéran, solawat ka Kanjeng Nabi, pépéling atawa umajak ngajalankeun ibadah saperti solat, puasa, jsb. (Iskandarwassid, 2003, kc. 120). Ku kituna, ieu pupujian téh leubeut ku ajén-inajén pikeun manusa sangkan bisa leuwih taat kana paréntah Pangéran, anu ka dituna mah bisa jadi cukang lantaran salametna di *yaumul qiyamah* lantaran bisa ngalarapkeun ajén nu nyangkaruk dina pupujian.

Dumasar kana kayaan di lingkungan sabudeureun panulis, ieu pupujian téh geus langka dihaleuangkeun, boh nalika rék asup waktu solat boh nalika pangajian. Di mangsa kiwari haleuangna pupujian geus ngurangan, utamana di masjid, di pasantrén, jeung di tempat pangajian séjénna. Pupujian mangrupa karya sastra nu sakuduna dimumulé jeung diinventarisasi deui sangkan henteu luntur ku pangaruh jaman (Kartini, spk., 1986, kc.13).

Ayana ieu panalungtikan, dipiharep bisa jadi cukang lantaran dina ngamumulé karya sastra Sunda, hususna pupujian anu aya di Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya. Lantaran di éta wewengkon geus langka ayana pupujian. Dina ayana ogé di pasantrén-pasantrén nu geus pasti nurunkeun pupujian ti luhurna (guruna) jeung kudu dihaleuangkeun di éta pasantrén. Sedengkeun, wewengkon nu lain lingkungan pasantrén geus langka ayana pupujian lantaran geus kapangaruhan ku kamajuan jaman.

Sok sanajan wengkuanana ukur Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya, tapi nu jadi tempat husus ditalungtikna ieu pupujian téh nyaéta pupujian di Kampung Bojonglout, RT 01, RW 01, Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya. Hal ieu jadi tinimbangan panulis lantaran di éta wewengkon geus langka haleuangna pupujian, sok padahal di éta wewengkon téh

Erina Shofia Shobariyah, 2024

PUPUJIAN DI DÉSA GOMBONG KECAMATAN CIAWI KABUPATEN TASIKMALAYA PIKEUN BAHAN PANGAJARAN NGAREGEPKEUN DI SMP KELAS VII

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

kungsi aya pasantrén, anu tangtu raket patalina jeung pupujian. Aya kanyaah ogé kahayang pikeun nginventarisasi ogé ngajak ka masarakat di éta wewengkon sangkan henteu poho kana warisan ti karuhun nu eyeub ku ajén-inajén pikeun kahirupan.

Dumasar kana kasang tukang panalungtikan sacara pribadi, di wewengkon éta téh kungsi ngadeg hiji pasantrén anu ngaranna pasantrén Baiturrohman. Éta pasantrén téh diadegkeun ku Abdul Rohman (alm.) dina taun 1940-an saméméh merdéka. Sabada wafatna Abdul Rohman (alm.), éta kapamingpinan pasantrén dipasrahkeun ka Abdul Rasyid (alm.). Tapi kadieunakeun, sabadana Abdul Rasyid (alm.) tilar dunya, éta pasantrén téh henteu dituluykeun deui ku putra-putrana, lantaran geus ditugaskeun di wewengkon nu béda-béda pikeun nyumbarkeun élmu pangaweruhna. Santri-santri nu aya di éta pasantrén gé katémbong geus cukup élmu dina ngamalkeun pangaweruh jeung pangalaman salila di pasantrén. Ti harita, éta pasantrén henteu katémbong deui aya kagiatan. Kiwari, di éta wewengkon ngan saukur diayakeun pangajian anu disebut pangaosan sasihan. Pangajian ieu rutin diayakeun ti sababaraha taun katukang, ogé dijadikeun tempat ngaji barudak di dinya tapi geus henteu disebut pasantrén.

Salaku akademisi hususna dina widang sastra Sunda, panulis miboga kahayang pikeun nginventarisasi pupujian nu kungsi aya di éta pasantrén ogé sumebar di wilayah éta pasantrén. Inventarisasi mangrupa kagiatan ngumpulkeun bahan ku cara nyatet jeung nyusun sacara tartib sarta lengkep dumasar kana katangtuan nu lumaku (Barnawi & Arifin, 2014, kc. 67). Sacara umum inventarisasi téh aya dua rupa, nyaéta : 1) ngumpulkeun sakabéh judul karangan (buku atawa artikel) nu kungsi ditulis, maké métode panalungtikan di pabukon atawa *library research*; 2) ngumpulkeun bahan-bahan langsung tina omongan masarakat sarta hasilna bisa diarsipkeun, maké métode panalungtikan di tempat atawa *field reseach* (Danandjaja, 2007, kc. 13).

Métode inventarisasi anu dipaké dina ieu panalungtikan nyaéta panalungtikan di pabukon (*library research*), nyaéta ku cara ngumpulkeun naskah pupujian nu kungsi aya di Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya, sarta ngumpulkeun référénsi nu saluyu jeung objék panalungtikan. Panulis miharep bisa

ngumpulkeun naskah pupujian nu kungsi aya sangkan bisa mupusti titinggal karuhun sarta dimangpaatkeun ku panulis ogé ku masarakat di éta wewengkon.

Nurutkeun Koswara (2007, kc. 79), pupujian anu biasana dihaleuangkeun nalika rék asup waktu solat, kiwari mah robah jadi kasenian anu dihaleuangkeunana dibarengan ku waditra marawis, rebana, hadroh jrrd. Sok sanajan kitu, eusi tina pupujianna mah angger katepikeun ka pangregepna. Dihaleuangkeunana sok dina waktu miéling maulid Nabi (muludan), muharaman, rajaban, jeung miéling poé agung Islam.

Tangtuna loba ajén-inajén nu nyangkaruk dina pupujian, saperti ajén agama, ajén sosial, ajén moral sarta ajén atikan karakter. Anapon anu baris ditalungtik nyaéta ajén moral. Kasadaran moral geus kacipta diunggal manusa nepi ka ayeuna. Kiwari, pangaweruh ngeunaan ajén moral di masarakat mangrupa hiji hal nu penting, ku kituna ayana bacaan nu hadé pikeun masarakat, bisa jadi cukang lantaran salawasna aya dina jalan nu hadé (Firwan, 2017, kc. 50).

Saluyu jeung tujuan ieu panalungtikan, dipiharep ku ngaguarna ajén moral dina pupujian téh bisa jadi arsip jeung bacaan pikeun masarakat dina lumangsungna kahirupan sapopoé. Katitén di lingkungan panulis, loba masarakat nu can maham kana eusi pupujian jeung can bisa ngalarapkeun ajén moral dina kahirupan.

Di sakola, pupujian dijadikeun matéri ajar kelas VII SMP. Dina ieu pangajaran, guru bisa ngajadikeun ieu pupujian téh salaku *alternatif* pikeun bahan pangajaran ngaregepkeun. Ngaregepkeun téh salasahiji tina opat aspék kaparigelan makéna basa (Sudaryat, spk., 2016, kc. 56). Ngaregepkeun mangrupa hiji prosés nguping atawa ngadéngékeun sakumaha disebutkeun kieu, puguh objékna, bari dibarengan ku rasa saregep, enya-nya sarta daria. Antukna nu narima atawa subjékna bakal nyangking ma'na, nyangking objék ku cara idéntifikasi prosés reséptif, prosés mikir induktif ngeunaan sora-sora basa, foném, gundukan kecap, omongan jeung nyangking objék (Haerudin & Suherman, 2013, kc. 10).

Dina émprona, kaparigelan ngaregepkeun téh henteu salawasna lumangsung kalayan lancar. Lantaran dina ngaregepkeun téh aya sawatara bangbaluh nu mangaruhan dina kagiatan ngaregepkeun di sakola. Bangbaluh nu karandapan asalna bisa ti siswa, lingkungan, guru jeung kamampuh siswa dina maham

kekecapan nu aya dina pupujian. Ku kituna, dipiharep ayana invéntrisasi pupujian nu aya di Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya bisa jadi *alternatif* pangajaran ngaregepkeun pikeun siswa kelas VII SMP.

Panalungtikan ngeunaan pupujian kungsi ditalungtik ku mahasiswa Prodi Pendidikan Bahasa Sunda di antarana: “Pupujian di Désa Cimaung Kecamatan Cimaung Kabupatén Bandung Pikeun Bahan Pangajaran Ngaregepkeun di SMP (Ulikan Struktural jeung Étnopédagogik)” nu disusun ku Sinta Wulandari (2017); “Pupujian di Désa Sukatani Kecamatan Tanjungmedar Kabupatén Sumedang Pikeun Bahan Pangajaran Ngaregepkeun di SMP kelas VII (Ulikan Struktural jeung Sosiologi Sastra)” nu disusun ku Linda Hendriyanti (2019); “Pupujian di Kelurahan Cigondéwah Kalér Kecamatan Bandung Kulon Kota Bandung Pikeun Bahan Pangajaran Ngaregepkeun di Kelas VII SMP (Ulikan Struktural jeung Ajén Atikan Karakter)” nu disusun ku Santi Adawiah (2020); “Pupujian di Désa Sukaesmi Kecamatan Mégamendung Kabupatén Bogor Pikeun Bahan Pangajaran Ngaregepkeun di Kelas VII SMP (Ulikan Struktural)” nu disusun ku Muhamad Kusnadi (2022).

Salian tina panalungtikan nu aya di Prodi Pendidikan Bahasa Sunda, panalungtikan saméméhna gé kungsi aya dina jurnal, di antarana: “*Puisi Pupujian dalam Bahasa Sunda*” nu ditalungtik ku Masduki taun 2009, “*Pupujian (Shalawatan) sebelum Shalat Berjama’ah (Suatu Pendekatan Semiotik)*” nu ditalungtik ku Taufiq taun 2018, “*Pupujian Sunda (Kepahiang): Sebuah Analisis Teori Kelisanan Albert B. Lord*” nu ditalungtik ku Hiasa jeung Fitria taun 2019.

Bédana ieu panalungtikan jeung panalungtikan saméméhna ditilik tina objék panalungtikanna. Nilik tina sababaraha panalungtikan ngeunaan pupujian, di Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya can aya nu kungsi nalungtik ngeunaan pupujian. Ku kituna ieu panalungtikan anu judulna “Pupujian di Désa Gombong Kecamatan Ciawi Kabupatén Tasikmalaya Pikeun Bahan Pangajaran Ngaregepkeun di SMP Kelas VII (Ulikan Struktural jeung Ajén Moral)” kudu dilakukeun.

1.2. Idéntifikasi jeung Rumusan Masalah

1.2.1. Idéntifikasi Masalah

Dumasar kana kasang tukang nu geus diébréhkeun saméméhna, aya sababaraha pasualan nu kapanggih dina dunya sastra, hususna dina pupujian, nyaéta:

- 1) Beuki dieu pupujian pamorna geus langka kabandungan di masarakat.
- 2) Kurangna tarékah dina ngamumulé pupujian.
- 3) Pupujian mangrupa karya sastra nu biasa dihaleuangkeun ku masarakat sangkan jadi pépéling di kahirupan sapopoé.

Tina idéntifikasi masalah nu geus diébréhkeun, kumaha carana urang bisa narékahan sangkan pupujian tuluy hirup jeung huripna sarta henteu luntur ku kamajuan jaman. Dumasar kana éta fakta, panalungtik ngayakeun panalungtikan ngeunaan pupujian nu aya di Kampung Bojonglout, Desa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya, sarta miboga tujuan pikeun nginvéntarisasi pupujian nu kungsi aya ogé mupusti kana pupujian nu kiwari geus langka dihaleuangkeun di lingkungan masarakat. Salian ti éta ogé, ieu hasil panalungtikan téh bisa dijadikeun bahan ajar pikeun ngaronjatkeun kamahéran ngaregepkeun siswa kelas VII SMP.

1.2.2. Rumusan Masalah

Dumasar kana watesan masalah tadi, nu jadi masalah dina ieu panalungtikan dirumuskeun dina kalimah pananya ieu dihandap.

- 1) Naon waé pupujian nu aya di Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya?
- 2) Kumaha struktur lahir jeung batin sarta ajén moral dina pupujian nu aya di Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya?
- 3) Kumaha larapna pupujian dina ngaronjatkeun kamahéran ngaregepkeun pikeun siswa kelas VII SMP?

1.3. Tujuan Panalungtikan

Tujuan dina ieu panalungtikan kabagi jadi dua bagian di antarana nyaéta tujuan husus jeung tujuan umum. Anapon tujuan panalungtikan dipedar ieu di handap.

1.3.1. Tujuan Umum

Tujuan umum dina ieu panalungtikan nyaéta pikeun ngaronjatkeun pamahaman siswa kelas VII SMP ngeunaan ajén moral nu nyangkaruk dina pupujian sarta pikeun mikanyaho ogé nginventarisir pupujian nu aya di Désa Gombang, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya.

1.3.2. Tujuan Husus

Tujuan husus dina ieu panalungtikan nyaéta pikeun ngadéskripsikeun :

- 1) Pupujian nu aya di Désa Gombang, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya.
- 2) Analisis struktur lahir, struktur batin jeung ajén moral dina pupujian nu aya di Désa Gombang, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya
- 3) Laporan hasil panalungtikan pupujian di Désa Gombang, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya pikeun ngaronjatkeun kaparigelan ngaregepkeun siswa kelas VII.

1.4. Mangpaat Panalungtikan

Mangfaat dina ieu panalungtikan kabagi jadi opat bagian di antarana nyaéta mangfaat tioritis, mangfaat kawijakan, mangfaat praktis, jeung mangfaat tina segi isu étik jeung aksi sosial. Anapon opat mangfaat dina ieu panalungtikan dipedar saperti di handap.

1.4.1. Mangpaat Tioritis

Sacara tioritis ieu panalungtikan dipiharep miboga mangfaat pikeun sumber data jeung référénsi dina bahan pangajaran hususna dina pangajaran ngaregepkeun.

1.4.2. Mangpaat Kawijakan

Mangfaat tina segi kawijakan, dipiharep ieu panalungtikan téh bisa jadi rékoméndasi dina widang atikan sangkan pangajaran ngeunaan pupujian salilana aya dina kurikulum, lantaran dina eusi pupujian téh nyangkaruk ajén-ajén kahirupan nu hadé.

1.4.3. Mangpaat Praktis

Mangfaat praktis tina ieu panalungtikan kayaning ieu dihandap.

Erina Shofia Shobariyah, 2024

PUPUJIAN DI DÉSA GOMBONG KECAMATAN CIAWI KABUPATÉN TASIKMALAYA PIKEUN BAHAN PANGAJARAN NGAREGEPKEUN DI SMP KELAS VII

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

- 1) Pikeun nu nalungtik, nambahan pangaweruh nu jembar nalika panalungtikan sarta nginvéntarisasi pupujian nu aya di Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya, ogé mupusti pupujian nu kungsi aya di éta wewengkon.
- 2) Pikeun siswa, ngaronjatkeun pangaweruh siswa ngeunaan pupujian nu kiwari geus langka dihaleuangkeun sarta ngaronjatkeun kaparigelan jeung kamahéran siswa dina ngaregepkeun.
- 3) Pikeun guru, pupujian jadi bahan *alternatif* dina bahan pangajaran ngaregepkeun ogé ngawanohkeun ka siswa ngeunaan pupujian nu mangrupa warisan sastra Sunda nu kudu dimumulé ku nonoman Sunda, hususna barudak jaman kiwari.

1.4.4. Mangpaat tina Segi Isu Étik jeung Aksi Sosial

Mangpaat tina ieu panalungtikan saupama ditilik tina isu étik jeung aksi sosial, dipiharep bisa numuwuhkeun rasa reueus kana karya sastra Sunda utamana pupujian di unggal masarakat hususna di Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya. Salian ti éta, ku ayana ieu panalungtikan bisa mantuan masarakat sangkan maham kana ajén moral nu aya dina pupujian.

1.5. Raraga Tulisan

Sakumaha nu geus jadi katangtuan dina karya tulis ilmiah Universitas Pendidikan Indonesia, raraga nulis dina ieu panalungtikan ngawengku lima bab anu diébréhkeun di handap ieu.

Bab I Bubuka, eusina medar kasang tukang panalungtikan, idéntifikasi masalah, tujuan panalungtikan jeung mangpaat panalungtikan.

Bab II Ulikan Téori, Panalungtikan Saméméhna, jeung Raraga Mikir, eusina medar wangenan pupujian, sajarah pupujian, fungsi pupujian, papasingan pupujian, ragam basa pupujian, struktur lahir, struktur batin, ajén moral, bahan pangajaran ngaregepkeun, panalungtikan saméméhna, jeung raraga mikir;

Bab III Méthode Panalungtikan, eusina medar ngeunaan désain panalungtikan, téhnik panalungtikan, instrumén panalungtikan, lokasi jeung sumber data panalungtikan;

Bab IV Hasil Panalungtikan jeung Pedaran, eusina medar ngeunaan struktur

lahir, struktur batin sarta ajén moral nu nyangkaruk dina pupujian nu aya di Désa Gombong, Kecamatan Ciawi, Kabupatén Tasikmalaya sarta pupujian nu bisa dijadikeun bahan pangajaran;

Bab V Kacindekan jeung Saran, eusina medar ngeunaan kacindekan tina hasil panalungtikan jeung saran ti panalungtik.